

Připravovaná novela zákona o specifických zdravotních službách

Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, je účinný od 1 dubna 2012. Aktuálně je v legislativním procesu poměrně rozsáhlá novela tohoto zákona, která má ambice stát se praktickou novelou zákona reagující na problémy s praktickým užíváním této obecně závazné právní úpravy.

V oblasti asistované reprodukce má novela umožnit provádět tento výkon také gynekology a porodníky. V případě sterilizací je nově stanoveno pravidlo, že pokud je prováděna ze zdravotních důvodů muži s omezenou svéprávností nebo nezletilému pacientovi, bude nutné ustavit ještě odbornou komisi, jejímiž členy jsou 3 lékaři se specializovanou způsobilostí v oboru urologie. O kastraci budou nově moci pacienti žádat už v 21 letech. Tento výkon bude možné provést i pacientům, kteří dosud nespáchali sexuálně motivovaný trestný čin, ale existují vážné důvody, proč se domnívat, že tento čin v budoucnosti spáchají. Kastrace bude také možná u pacientů, kteří z důvodů vážných zdravotních kontraindikací nemohou podstoupit jinou léčbu. Novela také stanoví, že změna pohlaví bude umožněna i u pacienta, který je ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, zabezpečovací detence nebo v ochranném léčení.

a) asistovaná reprodukce

Zákon v platném znění uvádí, že léčbu metodami asistované reprodukce může provádět pouze poskytovatel, kterému bylo uděleno oprávnění k poskytování zdravotních služeb v oboru reprodukční medicína. Opomíjí však, že v případě umělého oplodnění - zavedení spermií do pohlavních orgánů ženy, je pro tento výkon dostatečné oprávnění k poskytování zdravotních služeb v oboru gynekologie a porodnictví. Před zahájením metod a postupů asistované reprodukce je poskytovatel povinen podat neplodnému páru informaci o povaze navrhovaných metod a postupů, jejich trvalých následcích a možných rizicích a o způsobu, jakým může být naloženo s nadbytečnými lidskými embryi, včetně předpokládané výše finančních nákladů na jejich uskladnění a dobu jejich uskladnění. Součástí tohoto poučení nicméně není informace o zákonné úpravě určování rodičovství k dítěti podle občanského zákoníku. Pro žadatele o umělé oplodnění mají informace o právní úpravě určování rodičovství zásadní význam a jsou podstatné pro udělení jejich kvalifikovaného souhlasu s provedením asistované reprodukce.

b) sterilizace

V případě provádění sterilizací ze zdravotních důvodů pacientovi s omezenou svéprávností nebo nezletilému pacientovi zákon ukládá poskytovateli ustavit odbornou komisi, jejímiž členy jsou, pokud se jedná o sterilizaci muže, 3 lékaři se specializovanou způsobilostí v oboru chirurgie nebo urologie. Vzhledem ke skutečnosti, že případný operační výkon je jednoznačně v kompetenci oboru urologie, jeví se přítomnost lékaře se specializovanou způsobilostí v oboru chirurgie v odborné komisi nadbytečná (v případě sterilizace ženy za stejných podmínek jsou do odborné komise přizváni 3 lékaři se specializovanou způsobilostí v oboru gynekologie a porodnictví, tj. není vyžadována přítomnost žádného lékaře se specializovanou způsobilostí v oboru chirurgie).

c) terapeutická kastrace - testikulární pulpektomie

Stávající právní úprava neumožňuje pacientovi, který má prokázanou existenci specifické sexuální deviace a existuje vysoká míra pravděpodobnosti, že v budoucnosti spáchá násilný sexuálně motivovaný trestný čin, ale tento čin doposud nespáchal, aby o provedení kastrace požádal. Novelou zákona se tak odstraňuje nerovnost mezi pacienty s obdobnou diagnózou. Pro provedení kastrace musí být, stejně jako u stávající právní úpravy, splněna podmínka předchozí neúspěšné hormonální léčby, podmínka podání žádosti samotným pacientem a kladného stanoviska odborné komise. Současné znění právní úpravy kastrace neumožňuje provedení tohoto výkonu u pacientů, kteří spáchali trestný čin pohlavního zneužití. Dalším problémem v případě provádění kastrací jsou situace, kdy pacient z důvodu onemocnění (např. diabetes mellitus, roztroušená skleróza, apod.) nemůže užívat útlumovou hormonální léčbu. Z odborného hlediska lze další problém spatřovat ve stávajícím stanovení věkové hranice dovršení 25 let a navrhuje se její snížení na 21 let. Dále se objevily nejasnosti ohledně podoby zákonem požadovaného „nezávislého lékařského posudku“, který někteří poskytovatelé chápali jako znalecký posudek. V praxi pak nastal problém, kdo bude vypracování znaleckého posudku hradit. Znalecký posudek si hradí žadatel a bývá mnohonásobně dražší nežli lékařská zpráva, která je hrazena z veřejného zdravotního pojištění. V případě žadatelů o kastraci může jít o osoby, které byly kvůli omezení na osobní svobodě delší dobu bez příjmů z výdělečné činnosti, a zaplacení nákladného znaleckého posudku by přesahovalo jejich finanční možnosti. Je proto nutné jasně stanovit, jakou formu a obsah bude potřebný podklad přiložený k žádosti mít. S ohledem na nejasnosti v praxi byla zvolena „lékařská zpráva“, kterou vypracuje lékař nezávislý na poskytovateli zdravotních služeb, u něhož je pacient léčen.

d) změna pohlaví transsexuálních pacientů

Zákon v platném znění neumožňuje provést změnu pohlaví pacientovi, který je ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, zabezpečovací detence nebo v ochranném léčení. Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) již od roku 2002 uznává transsexualismus za lékařskou diagnózu, u níž je potřebné umožnit dotčené osobě zdravotní péči. ESLP v kauzách týkajících se zdravotní péče poskytované vězňům opakovaně konstatuje, že „vnitrostátní orgány jsou povinny chránit zdraví osob zbavených osobní svobody“ a „nedostatek vhodné zdravotní péče může představovat zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy“, tj. se zákazem nelidského či ponižujícího zacházení. Cílem právní úpravy změny pohlaví je především zajištění nezbytné odborné úrovně poskytovaných zdravotních služeb, jelikož transsexuální jedince není možné vyléčit převýchovou ani medikamentózně.

e) pracovnělékařské služby

Navrhované změny v této oblasti mají přispět ke snížení administrativní i ekonomické zátěže subjektů, kterých se povinnosti stanovené zákonem dotýkají. Novela má přinést řešení praktických situací, kdy kupř. posuzovaná osoba nemá svého registrujícího poskytovatele, ačkoliv výpis ze zdravotnické dokumentace registrujícího poskytovatele patří k nezbytným součástem prohlídky. Novela pak stanoví oprávnění a pravidla pro poskytovatele, kteří budou způsobilí posudek vydat, pokud registrujícího poskytovatele posuzovaná osoba nemá. Další reakcí na potřeby praxe je účelné řešení nutnosti obstarávání výpisů ze zdravotnické dokumentace registrujícího poskytovatele v případech, kdy z odborného hlediska lze od požadavku na předání tohoto dokladu ustoupit. V některých případech pak bude možno výpis nahradit toliko potvrzením registrujícího poskytovatele a budou rovněž stanoveny případy, ve kterých nebude nutné výpis ze zdravotnické dokumentace vyžadovat vůbec (stanoví se však až následně prováděcím předpisem). Stávající podoba zákona současně neřeší ani lhůty, do jaké doby musí registrující poskytovatel výpis poskytnout, a doby, po kterou lze výpis uplatnit. Novela má řešit dále úskalí zajišťování pracovnělékařských služeb pro zaměstnance agentur práce a přináší požadavky na náležitosti smlouvy mezi zaměstnavatelem a poskytovatelem pracovnělékařské služby. V případě, že zaměstnanci vykonávají práce kategorie první (tj. ty, při nichž není pravděpodobný nepříznivý vliv na zdraví; zpravidla práce administrativního charakteru), může je zaměstnavatel vysílat k lékařské prohlídce k jejich registrujícímu poskytovateli (v tomto případě pak bude mít registrující poskytovatel postavení poskytovatele pracovnělékařských služeb, a to bez toho, zda se zaměstnavatelem má uzavřenou smlouvu na jejich poskytování či nikoliv).

Účelnost novely zákona o specifických zdravotních službách bude odvislá od konečné podoby výsledku legislativního procesu a stejně tak i obsahu předvídaných prováděcích předpisů.

Právní předpisy

Zákon č. 373 /2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů
Sněmovní tisk č. 874 (ke dni 1. 12. 2016 před 2. čtením v PS)